

Bacheloroppgave

Ungdom i sorg – «å møte folk med hjertet»

En kvalitativ studie om hvordan sosialarbeideren i skolen kan
ivareta ungdom i sorg

Karen Flem og Victoria Veastad

Sosialt arbeid - sosionom

2023

HØGSKULEN
I VOLDA

Gruppeerklæring

Denne oppgaven er vårt eget og selvstendige arbeid. Den gjør ikke bruk av andre sitt arbeid uten at det er oppgitt, den gjør ikke bruk av tekst fra eget arbeid uten at det er oppgitt, og kilder som er brukt er ført inn i både tekst og kjeldeliste i på en måte som gjør at vi ikke vil få en 'ufortjent rennomegevinst'. Den har heller ikke vært brukt som eksamensvar eller arbeidskrav tidligere.

Vi vet at oppgaven vil bli elektronisk kontrollert for plagiat og at alvorlige brudd med 'god sitatskikk' blir behandlet som juks jf. UH-lova § 4-7 og § 4-8, 3. ledd.

I arbeidet med oppgaven er personopplysninger behandla i samsvar med retningslinjene som er å finne i Canvas. Oppgaven inneholder ikke opplysninger som kan føres tilbake til enkeltpersoner ut over det som de har godtatt gjennom samtykke eller som er offentlig kjent.

Vi gir Høgskulen i Volda rett til å publisere oppgaven vederlagsfritt i elektronisk form.

Sammendrag

Denne studien tar utgangspunkt i hvordan sosialarbeideren i skolen kan ivareta ungdom som går gjennom sorg. Sorg er en naturlig del av livet, og kan påvirke hvert individ i større eller mindre grad. Sorg i ungdomstid kan være krevende da man allerede er i en utfordrende utviklingsperiode. I ungdomstiden kan man møte på press og stress i mange sammenhenger, og derfor er det viktig å ha noen å snakke med. Studiens teoretiske kunnskapsgrunnlag er hentet fra teorier om relasjonsarbeid, mestringsbegrepet og nettverksarbeid. I tillegg til dette har vi gjennomført et utvalg av forskning på feltet som sier noe om tverrfaglig samarbeid i skolen og ungdommers ulike sorgreaksjoner. Vi har valgt å gjennomføre en empirisk studie gjennom kvalitativt utforskende dybdeintervju med tre informanter, som har sosialfaglig utdanningsbakgrunn og erfaring. Alle informantene er ansatte som miljøarbeidere på ungdoms- eller videregående skole. Utvalget har vi basert på å få mest mulig relevant informasjon om hva det innebærer å ivareta ungdom. I analysen av datamaterialet har vi hentet inspirasjon fra SDI-modellen. Funnene og diskusjonen viser at med riktig kunnskap og ressurser i møte med ungdom i sorg, vil det bidra til ivaretagelse. Resultatet tilsier at det finnes mange arbeidsmåter for å ivareta ungdom. Der noe av det viktigste i et slikt arbeid vil være å finne en balanse mellom å snakke om sorgen og det positive i livet nå.

Abstract

This study focuses on how social workers in schools can support young people experiencing grief. Grief is a natural part of life that can affect individuals to a greater or lesser extent. It can be particularly challenging for young people, who are already going through a difficult developmental period. Adolescents may face pressure and stress in many contexts, which is why it is important to have someone to talk to. The theoretical framework of the study is based on theories of relational work, the concept of coping, and networking. In addition, we have conducted a review of research in the field that sheds light on interdisciplinary collaboration in schools and young people's different grief reactions. We chose to conduct an empirical study through qualitative exploratory in-depth interviews with three informants who have social work educational background, and experience. All informants are employed as environmental workers at a youth or high school. We based the selection on getting as much relevant information as possible about how to support young people. In the analysis of the data material, we drew inspiration from the SDI model. The findings and discussion indicate that with the right knowledge and resources when working with young people experiencing grief, it can contribute to their well-being. The results suggest that there are many ways to support young people. One of the most important aspects of this work is finding a balance between talking about grief and focusing on positive aspects of life in the present.

Forord

Denne studien markerer avslutningen på et nokså utfordrende, men lærerikt bachelorløp i sosialt arbeid som har strekt seg over en periode på tre år. Det endelige produktet gjenspeiler noe vi ser på som relevant for sosialt arbeid. Sosialt arbeid i skolen er et tema vi er svært opptatt av, og ønsker å fremme viktigheten av det med denne studien. Samtidig ønsker vi å takke vår veileder Ellen Andenes for god støtte og kritiske tilbakemeldinger. Vi vil også takke informantene som har stilt opp intervju og gitt oss verdifull informasjon om temaet.

Innhold

Gruppeerklæring.....	i
Sammendrag.....	ii
Abstract.....	iii
Forord.....	iv
Innhold.....	v
1 Innledning.....	1
2 Kunnskapsgrunnlag.....	4
2.1 Bakgrunn.....	4
2.1.1 Sorg.....	4
2.1.2 Skolen og sosialarbeiderrollen i skolen.....	5
2.1.3 Ungdomstiden - en sårbar tid.....	6
2.2 Teori.....	7
2.2.1 Relasjonsarbeid.....	7
2.2.2 Mestringsbegrepet.....	7
2.2.3 Nettverksarbeid.....	8
2.3 Forskning på feltet.....	9
3 Metode.....	11
3.1 Forskningsdesign.....	11
3.2 Utvalg.....	11
3.3 Analyse.....	12
3.4 Etiske vurderinger.....	13
3.5 Kvalitet.....	13
4 Funn.....	15
4.1 Relasjon.....	15
4.2 Mestring.....	17

4.3	Nettverk	19
5	Diskusjon.....	22
5.1	Arbeidsmetoder for relasjonsarbeid hos ungdom i sorg.....	22
5.2	Mestring hos ungdom som opplever sorg	23
5.3	Nettverksarbeid i arbeid med ungdom i sorg	25
6	Konklusjon	27
7	Bibliografi	29
	Vedlegg 1 – intervjuguide	32

1 Innledning

Sorg og tap er en naturlig del av livet, og alle vil oppleve det å miste noen på et eller annet tidspunkt i livet (Kristensen et al., 2021, s. 15; Røkholt, 2018, s. 12). Når man mister noen man er glad i, vil det vekke følelser man kanskje ikke har kjent på før, som blant annet sorg. I slike livsfaser finnes det flere ulike steder å få hjelp eller støtte. I denne studien ønsker vi å vise til å bli ivaretatt av skolen. Denne bacheloroppgaven vil derfor ta utgangspunkt i temaet ungdom i sorg, og hvordan sosialarbeideren i skolen kan bidra til å ivareta de aktuelle ungdommene. Studien vil også gå inn på sosialt arbeid i skolen og ungdomstiden som utviklingsprosess.

Ungdom i sorg er et viktig tema fordi ungdom ofte står i utfordrende overgangsperioder og utviklingsprosesser (Fyrand, 2016, s. 63). Sorgen kan være med på å påvirke ungdommens følelsesmessige, sosiale og psykologiske velvære. Den kan påvirke evnen til konsentrasjon i forbindelse med skolearbeid, deltakelse i sosiale aktiviteter og relasjoner. Samtidig som den kan føre til økt risiko for psykiske problemer, særlig om man ikke får riktig hjelp (Fevang, 2007). Som ungdom er man i en krevende periode i livet, hvor man skal finne seg selv som person og sin plass i samfunnet (Langaard, 2018, s. 73). Når ungdom sliter med å sette ord på følelser og opplever at ingen andre forstår hvordan de har det, er det viktig å bli fanget opp av noen med kunnskap og erfaring - å bli sett og hørt. I tillegg kan det oppstå press og stress fra andre sammenhenger som karakterkrav, sosiale medier, og lignende (Øhlckers et al., 2020). Derfor er det viktig å ha en støttespiller eller samtalepartner når ting blir tøft. Når man mister noen man er glad i, kan det være godt å snakke med en tredjepart. Dette fordi den øvrige familien også er preget av sorgen (K. Dyregrov, 2007). Vi opplever at det er lite fokus i skolen rundt slike temaer som gjør at vi blir nysgjerrige på hvordan sosialarbeiderne og skolene fanger opp, og jobber med å ivareta disse ungdommene. Det vi ønsker å studere er viktigheten av å ivareta ungdommen over lengre tid, ikke bare når sorgen oppstår. Det er viktig at ungdommen opplever å ha trygge voksne med kunnskap rundt seg.

Kanskje snakker vi for lite om følelser? Kanskje mangler vi rett og slett ord når vi føler at vi ikke mestrer? ... I skolen skal livsmestring bli et tema som går igjen i ulike fag. Trygge barn som trives og mestrer, lærer også mer på skolen (Statsministerens nyttårstale, 2019)

Hvert år mister rundt 3000 barn under 18 år en av foreldrene sine. Mange unge føler seg veldig alene etter at de har mistet en nærstående person, og det viser seg at tilbudet til unge i sorg er for dårlig i Norge (*Ungdom i sorg*, 2008). Det er derfor viktig å være oppmerksom på ungdom som går gjennom sorg, og gi dem støtte og omsorg, slik at de bedre kan håndtere tapet og komme seg videre på en sunn og god måte. Gjennom slike tiltak kan vi bidra til å bygge deres resiliens og hjelp til å utvikle positive mestringsstrategier som kan være verdifulle også for fremtiden. Vi trenger flere lavterskeltilbud innenfor psykisk helse. Siden ungdommen tilbringer mye av tiden sin på skolen, tenker vi at dette kan være en god arena å plukke dem opp på. Dette for at skolen også kan oppleves som en trygghet og ikke bare som læringsarena.

Problemstillingen vi tar stilling til i studien er: “Hvordan kan sosialarbeideren i skolen bidra til å ivareta ungdom som går gjennom sorg?”. For å finne svar på problemstillingen tar vi utgangspunkt i tre forskningsspørsmål. Det første forskningsspørsmålet har som bakteppe at vi ser at ivaretagelse og det å bygge gode relasjoner opp mot ungdom i sorg er viktig. Første forskningsspørsmål er derfor “Hvilke metoder bruker sosialarbeideren for å bygge relasjoner og støtte ungdom i sorg?”.

Videre ser vi at når man snakker om ungdom og sorg, er det mange faktorer som påvirker individet (Langaard, 2018, s. 54). Mestringsbegrepet er noe som ofte blir knyttet opp til hvordan man evner å håndtere stress og påkjenninger slik at man kan komme seg videre i prosessen på en god måte (Andenes & Dahl, 2022, s. 3). Det andre forskningsspørsmålet er derfor: “Hvordan kan sosialarbeideren bidra til mestring hos ungdom som opplever sorg?”.

Når en ungdom opplever sorg, kan det være nyttig å identifisere personer i nettverket deres som kan støttende gjennom denne tiden. Det kan inkludere familie, venner, lærere eller andre voksne som ungdommen stoler på. Som sosialarbeider kan man hjelpe ungdommen med å identifisere disse personene og involvere de i prosessen med å støtte. (K. Dyregrov, 2007, s. 84). Tredje forskningsspørsmål har vi derfor valgt som: “Hvordan kan nettverksarbeid brukes i arbeid med ungdom i sorg?”.

Teoretisk kunnskapsgrunnlag er hentet fra teorier om relasjonsarbeid, mestringsbegrepet og nettverksarbeid. I tillegg ser vi på hva som kjennetegner ungdomstiden og utvalgte forskningsartikler om sorg.

Avgrensning og begrepsavklaring

NHI forklarer at ungdomstiden varer fra starten av puberteten til 18-20 årsalderen. Det er derfor individuelle variasjoner i forhold til når ungdomstiden starter og slutter. Vanligvis kommer jenter i puberteten etter 11-12 årsalderen, og gutter etter 12-13 årsalderen (*Pubertet*, 2023). Vi har i denne studien valgt å ta utgangspunkt i ungdomsskolen og videregående skole, der man går fra man er 13-19 år og er i en periode med store forandringer og valg. Etter at man har fylt 10 år vil man også få en mer abstrakt forestilling om døden, og man vil reflektere mer over rettferdighet og urettferdighet (A. Dyregrov & Lytje, 2021, s. 36–37). I denne studien vil vi referere til alle vernepleiere, sosionomer, barnevernspedagoger og miljøterapeuter som sosialarbeider. Samtidig vil vi i studien bruke betegnelsene ungdom, elever, barn og individ om hverandre i betydning av de som er i ungdomstiden.

2 Kunnskapsgrunnlag

2.1 Bakgrunn

I dette delkapittelet presenteres først hva som kjennetegner sorg og sorg som individuell prosess. Deretter vil vi gå inn på skolen som arena og sosialarbeiderrollen i skolen, før vi også ser på ungdomstiden som utviklingsprosess.

2.1.1 Sorg

Sorg er en naturlig reaksjon på et tap av noe eller noen som betyr mye for oss (*Sorg og tap*, 2020). Det kan være flere grunner til at man kjenner på sorg, enten det er samlivsbrudd, død eller andre ting. I denne studien vil vi se på sorg i form av å miste noen som har betydd mye for personen. Sorg handler om alle opplevelsene, reaksjonene, uttrykkene og responsene som følger med et betydningsfullt tap (A. Dyregrov & Lytje, 2021, s. 13; Kristensen et al., 2021, s. 23; Røkholt, 2018, s. 11). Når det kommer til sorg, kan man skille mellom indre og ytre tilpasning til omverden. Hvor den indre tilpasningen handler om de følelsesmessige tilpasningene, mens den ytre dreier seg om hverdagslivet, å opprettholde rutiner (K. E. Bugge, 2009, s. 28). Disse er uavhengige av hverandre. Det vil derfor være viktig å prate om følelser, da man kan ha vondt uten at det synes.

Opplevelsen av tap er individuell og påvirkes av forholdet man har hatt til den avdøde, og hvilken rolle den døde har spilt livet ditt (Kristensen et al., 2021, s. 27; Nordahl & Manger, 2005, s. 16). Når man snakker om sorg som individuell prosess, vil vi peke på flere ulike faktorer som kan være med på å forme den. Slik som den gjenlevendes bakgrunn og sosiale situasjon, og samfunnet den lever i (A. Dyregrov & Lytje, 2021, s. 13). Som individuell prosess vil sorgen ha individuelle startpunkter, varighet og utvikling (K. E. Bugge, 2009, s. 27). Sorgprosessen handler om å ta tapet innover seg og betydningen den har i ens liv, og det å finne måter å leve videre med tapet. Det vil med andre ord si at sorgprosessen er rettet mot selve tapet og det som har vært, samtidig som den er rettet mot fremtiden og livet som kommer (Røkholt, 2018, s. 11). Det er ingen fasit på hvordan man skal håndtere sorg, men det er viktig å gi tid, rom og vise forståelse for hvordan sorgen treffer den enkelte. Ofte er det også slik at sorgen har en periodisk karakter (Eide & Nordenhof, 2014, s. 89).

Selve savnet og smerten rundt det å miste noen kommer ofte sterkere etter begravelsen, når hverdagen treffer. Merkedager i året som bursdager, julaften og andre helligdager oppleves ofte som svært tunge det første året etter dødsfallet. For svært mange er det perioden mellom 3 til 12 måneder etter dødsfallet som er den tyngste (K. Dyregrov, 2007, s. 32).

2.1.2 Skolen og sosialarbeiderrollen i skolen

Som hovedmål har skolen i oppgave å “utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne mestre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet” (*Opplæringsloven §1-1*, 1998). Målet er at skolene skal bidra til å danne hele mennesket med kompetanse på god psykisk og fysisk helse. De vil at elevenes utvikling skal skape et positivt selvbilde og en trygg identitet (Øhlckers et al., 2020, s. 280).

Skolen er et sted hvor ungdommen bruker store deler av tiden sin på og blir derfor ofte brukt som arena for å nå ut til å møte ungdommen. De voksne på skolen er de som opparbeider den største relasjonen til elevene etter foreldrene (Schancke, 2012). Skolen er et sted hvor alle ungdommer skal være, og et sted hvor de kan komme i kontakt med profesjonelle voksne. Å ha ulike profesjonsutøvere i skolen vil være med å styrke kunnskapen rundt ungdom (Helgesen & Kruse, 2013). Men for at skolen skal være en trygg og god plass for mestring og læring, har de som jobber med ungdom behov for både kunnskap og tid til å se og lytte til hva de har å si. En god relasjon i bunn vil være med på å skape trygghet og åpenhet i samtale om de ulike behovene ungdommen har (Øhlckers et al., 2020, s. 286). Trygghet og tilgjengelighet er ord som ofte går igjen når vi ser på hvilken rolle sosialarbeiderne i skolen har. Eksempler på dette kan være å trygge elever som står i ukomfortable og eller i usikre situasjoner gjennom perioder i ungdomstiden. Fagfornyelsen viser at skolen skal lære opp elevene i mer enn bare faget, men også hvordan man mestrer livet og det som hører med. Det er disse oppgavene sosialarbeideren i skolen ofte får (Oddekalv, 2022). I arbeid med elever blir ofte miljøterapi bli brukt. Miljøterapi kan beskrives som et arbeid som går utover individuell terapi. Det tar sikte på å skape et miljø som er positivt og støttende for personlig vekst (E. Larsen, 2022, s. 24). Miljøterapi i arbeid med barn og unge, vil i dette tilfelle være med på å skape muligheter for elevene i en situasjon der de kan arbeide med forandring og utvikling (E. Larsen, 2022, s. 25).

Som sosialarbeider kan man komme i situasjoner som fører til etisk refleksjon (Halvorsen, 2006, s. 38), og som sosialarbeider følger man Fos yrkesetiske grunnlagsdokument (FO, 2019), som setter rammeverket for etikk og faglig praksis. FO viser til hvordan man skal opptre og hvilke verdier man skal ha som profesjonsutøver. Dokumentet har til hensikt å fremme etisk refleksjon og bevissthet, samtidig å sikre at praksis er i tråd med samfunnets forventninger til god etisk praksis. Ifølge Fos yrkesetiske grunnlagsdokument, må man ta hensyn til menneskeverd, respekt for den enkeltes integritet, anerkjennelse av ulikhet og ikke-diskriminering, helhetssyn på mennesker, tillit, åpenhet, redelighet, omsorg og nestekjærlighet, solidaritet og rettferdighet og ansvar. Man må i tillegg til dette ta hensyn til lovverk som arbeidsplassen følger.

2.1.3 Ungdomstiden - en sårbar tid

I ungdomstiden vil man gå gjennom store biologiske, kognitive, emosjonelle og sosiale forandringer. Dette er forandringer som er med på å skape en mer voksen identitet (Fyrand, 2016, s. 63; Skårderud et al., 2018, s. 429). I denne perioden av livet er man påvirket av impulsivitet, følelseslabilitet, uttesting av grenser og destruktiv atferd (Skårderud et al., 2018). Ungdomstiden er altså en turbulent og følelsesmessig tid i livet, hvor det da kan være ekstra belastende å kjenne på tap. Det er mange ungdommer som enda ikke mestrer å håndtere slike vanskelige situasjoner, og kan finne det utfordrende å sette ord på følelsene som kommer med (Langaard, 2018).

Ungdomshjernen har økt sensitivitet, og stimuli vil derfor gi en sterkere aktivering i ungdomstiden enn ellers i livet. Dette fordi det skjer store kroppslige og hjerneorganiske endringer. Med utgangspunkt i dette er det flere som argumenterer for at ungdom har en økt risiko for emosjonelle forstyrrelser og impulsivitet. Ungdommens relasjonelle, sosiale og kulturelle sammenheng er med på å påvirke ungdomshjernen utvikling og man vil derfor håndtere vanskelige situasjoner forskjellig (Øhlckers et al., 2020). Derfor er det viktig å se på også sorg som en individuell prosess. Som ungdom handler det om å bli bedre kjent med egne følelser, interesser og uttrykke egne behov. Samtidig å be om hjelp når det trengs og øve på autonomi, hvor autonomi kan forstås som evnen til å blant annet uttrykke egne meninger og sette grenser (Svalastog et al., 2019, s. 181; Øhlckers et al., 2020, s. 57). Disse følelsene er viktige å finne uttrykkskanaler for, sette ord og kjenne på, enten i kroppen, handling eller verbalt (Skårderud et al., 2018, s. 431).

2.2 Teori

2.2.1 Relasjonsarbeid

En god relasjon mellom profesjonsutøver og pasient er preget av tillit, gjensidig respekt, ansvarsfølelse, empati og omsorg (Svalastog et al., 2019, s. 192). Å bygge relasjon er en viktig kompetanse i arbeid med mennesker, men også i vårt daglige liv. Livene våre er preget av relasjoner mellom kollegaer, venner, familie og lokalsamfunn (Spurkeland, 2020, s. 147). Det finnes flere faser i relasjonsbygging, men i denne studien vil vi ta utgangspunkt i å etablere en ny relasjon og hvordan jobbe videre med denne relasjonen (Spurkeland, 2020, s. 149).

Relasjonen er selve grunnmuren i møte med andre klienter, og vil derfor komme som første prioritet i møte med nye mennesker. Med dette menes det at profesjonsutøveren bør bruke tid til å etablere en trygg og god relasjon til klienten før veiledningen starter (Svalastog et al., 2019, s. 154). Blant annet vektlegger den amerikanske psykoterapeuten Carl Rogers kongruens, mellommenneskelig varme og empati som viktige for best utbytte av veiledningen. Disse tre faktorene mener han vil hjelpe klienten til å tillate seg å tenke, føle og uttrykke seg fritt. Relasjonsbygging tar ofte lang tid og krever derfor opp til flere møter for å etablere en god relasjon (Spurkeland, 2020, s. 15). En god og trygg relasjon er bygget på ærlighet, derfor må relasjonen være ekte både fra barn og den voksne, som vil føre til at relasjonen tåler motstand (Voksne for Barn, u.å.). For å komme posisjon for å hjelpe ungdommer med utfordringer og vanskelige følelser, er det avgjørende at de opplever tillit til de profesjonelle voksne ved skolen (Øhlckers et al., 2020, s. 275).

2.2.2 Mestringsbegrepet

Mestring handler om en persons evne til å håndtere ulike situasjoner og hendelser som oppstår i livet (Eide & Nordenhof, 2014, s. 25; Oterholt & Haugen, 2015, s. 14), dette sett i forhold til individuelle faktorer som alder, kjønn, temperament og ferdigheter (Grøholt et al., 1998, s. 31). Resiliens er et begrep som har flere likhetstrekk til mestringsbegrepet (Svalastog et al., 2019, s. 148). Allikevel er det ulikheter i betydningen av de to begrepene, som med mestring menes en persons gradvis tilegnelse av kunnskap og ferdigheter til å håndtere konkrete situasjoner. Resiliens tar utgangspunkt i en vanskelig livssituasjon, hvor en hendelse kan bli til et vendepunkt, som fører til utvikling av evner til å stå imot og håndtere sterke

påkjenninger ved en senere anledning (Svalastog et al., 2019, s. 148). Mestring er mer læringsbasert, og kan være et virkemiddel i å oppnå resiliens over tid (Borge, 2018, s. 28).

For å kunne si at mestringsstrategiene er effektiv må de kunne redusere problemene og det emosjonelle ubehag (Grøholt et al., 1998, s. 87). Dyregrov og Lytje (2021) viser til at god mestring handler om å gi rom for andre til å støtte og hjelpe den sørgende, slik at tapet ikke går utover evnen til å fungere vanlig. Det finnes flere strategier man bruker for å håndtere situasjonen, hvor toprosessmodellen (også omtalt som tosporsmodellen) er en modell som går igjen mye (A. Dyregrov & Lytje, 2021, s. 26; Eide & Nordenhof, 2014, s. 89; Kristensen et al., 2021, s. 32). Toprosessmodellen bygger på den kognitive stressteorien, det vil si å forholde seg til følelsesmessige reaksjoner og praktiske utfordringer (Kristensen et al., 2021, s. 32). Ved å arbeide med de følelsesmessige reaksjonene jobber man med tapsorientert mestring, det vil si at man konfronterer tapet og har som mål å akseptere situasjonen. Ved fokus på praktisk håndtering av utfordringer, vektlegger man å gjenoppbygge og tilegne seg nye ferdigheter for å håndtere sorgen. Det baserer seg altså på både ytre og indre tilpasninger som vi har sett på tidligere i studien (K. E. Bugge, 2009, s. 28). Hovedpunktet i denne modellen er at man hele tiden pendler mellom disse to prosessene hvor man altså går nært, men også får pause fra sorgen, slik at man etterhvert håndterer situasjonen og tilpasser seg den nye hverdagen (Kristensen et al., 2021, s. 32).

2.2.3 Nettverksarbeid

Et sosialt nettverk handler om relasjoner mellom mennesker (Fyrand, 1992, s. 19), og det sies at relasjonene man inngår i påvirker en på ulike måter (E. Larsen, 2022, s. 170). God nettverksstøtte kan være med på å dempe og lindre sorg og stressreaksjoner, som igjen kan bidra til mestring i den forstand at man håndterer hendelsen og følelsene bedre. Dette samtidig som det kan gi styrket fremtidsoptimisme (K. Dyregrov, 2007, s. 116). I barn og unges nettverk har familien vært den viktigste plattformen, men i senere tid har også skoler og fritidsarenaer i større grad blitt en stor del av barn og unges trygghetssystem (K. Dyregrov, 2007, s. 171; Westh, 2006, s. 337). Når det kommer til sosial støtte, innebærer det å få støtte og trøst fra de nære nettverkene, noe som sies å være en positiv faktor innenfor økt mestring (K. Dyregrov, 2007, s. 21).

Det er flere ulike måter å kartlegge nettverk på, blant annet er nettverkskart er en metode som er mye brukt. Det er flere ulike måter å lage nettverkskart på. Man kan for eksempel tegne det opp, dele det inn i grupper som familie, venner og skolen osv. Det viktigste er at man får en oversikt over menneskene som er betydningsfulle for ungdommen. Dette vil eventuelt utelukke de som ikke vil være sentrale å bruke i en sorgprosess (Fyrand, 2016, s. 161). Familie og venner er de man ofte mobiliserer, da de utgjør støtten i vanskelige situasjoner. Det er også disse som defineres som det primære nettverket (Klefbeck, 2003, s. 61). Det er viktig for familien å være oppdatert og inkludert i livet til ungdommen, da disse kan være med på å skape muligheter for veien videre (s.79, fellesskap og ferdigheter. Eide & Nordenhof). Ved nettverkskartlegging er det vesentlig at den det gjelder, avgjør hvem som er viktig for en. Dette fordi det er individuelt hvem som kan være gode eller dårlige ressurser i ulike situasjoner (Fyrand, 2016, s. 118).

2.3 Forskning på feltet

Det oppstod utfordringer med å finne nok forskning på feltet om ungdom i sorg knyttet til sosialt arbeid. Utvalgt forskning på feltet er med på å gi en bredere forståelse av lærerrollen, tverrfaglig samarbeid, mangel på tid, ungdommers opplevelse av tilgjengelige tilbud, samtidig som det viser til ulike sorgreaksjoner unge opplever. Forskingen ble forsøkt funnet ved hjelp av databasene “Oria”, “Idunn” og “Google Scholar”.

Tverrprofesjonelt arbeid i skolen viser til samarbeid mellom flere fagpersoner fra forskjellige fagområder for å oppnå et felles mål (Hesjedal, 2017). For å oppnå godt tverrfaglig samarbeid trenger ulike profesjoner å utvikle en forståelse for både egne og andres kjernekompetanse. Lærere ønsker mer tverrprofesjonelt arbeid da ulik fagkunnskap kan styrke arbeidet rundt den enkelte elev (Christensen & Godø, 2021). Flere lærere savner flere profesjonsutøvere til å håndtere vanskelige situasjoner i skolen. Andre profesjonsutøvere som spesialpedagoger og psykologer kan hjelpe lærere med å tilpasse undervisningen og gi støtte til elever med spesielle behov. Vi ser at flere lærere opplever lite kunnskap rundt temaet ungdom i sorg, og at det kan gi utfordringer i forhold til å ivareta elevene (Olsen, 2014). Personlige og fysiske møter mellom profesjonsutøvere er viktige for å bygge tillit og utveksle kunnskap for å finne det beste for den enkelte elev (Larsen Damsgaard & Heggen, 2010).

For at de rette instansene og tjenester skal bli brukt må de ansatte ha kunnskap om rammer og innholdet i andre kommunale tjenester. Det må også legges til rette for at de ulike tjenestene har en arena hvor de ansatte i de ulike tjenestene kan treffe hverandre for å diskutere samarbeid innenfor regelverkets rammer (Helsetilsynet, 2008).

Når vi snakker om tverrprofesjonelt samarbeid, vil det også være naturlig at familien blir trukket inn, slik at det er en enighet i utviklingen og deres barn (Hesjedal, 2017). I arbeid med ungdom og sorg kan nettverksarbeid være med på å bevisstgjøre og styrke det sosiale nettverket til ungdommen (R. Larsen, 1999). Man kan se at dødsfall i en familie kan være med på å endre familiesamspillet (K. Bugge, 2006), og ved bruk av nettverksarbeid blir ungdommen bedre orientert på hvilke ressurser de har rundt seg (Vedeler, 2012). Samtidig er det ulike utfordringer knyttet til nettverksarbeid, da mange foreldre føler en viss usikkerhet når det gjelder å støtte sine barn på best mulig måte etter et tap (K. Bugge, 2006). Det er svært vanlig at foreldre ønsker å gjøre det beste for barna sine, men at de har behov for veiledning for å gjøre det på best mulig måte.

Flere lærere føler at de mister mye undervisningstid når de må bruke store deler av dagen på å håndtere vanskelige situasjoner (Larsen Damsgaard & Heggen, 2010; Ødegård, 2014). De savner flere profesjonsutøvere til å utføre disse oppgavene, som for eksempel en sosialarbeider, da de føler at de må fylle mange roller i skolen (Larsen Damsgaard & Heggen, 2010). Ungdommer som opplever sorg eller traumer kan ha økt risiko for å oppleve atferdsproblemer og vanskelige situasjoner på skolen (Andersen, 2014; Fevang, 2007; Olsen, 2014). Når lærere må bruke mye av sin tid til å håndtere disse situasjonene, kan det føre til at de mister verdifull undervisningstid. Dette kan også føre til at kvaliteten på undervisningen og læringsmiljøet blir dårligere (Duesund et al., 2014), som kan ha negative konsekvenser for elever som allerede sliter med sorgreaksjoner. Når det gjelder sorgreaksjoner, finnes det mange ulike reaksjoner blant unge som opplever tap, inkludert endret atferd som sinne eller latter på lik linje som tristhet, konsentrasjons- og søvnvansker, hukommelsesproblemer, økt drikking av alkohol, røyking eller narkotikabruk (Andersen, 2014; Brevig, 2023; K. E. Bugge et al., 2018). Flere unge opplever at sorgen ikke er verst rett etter taper, men at det tar lengre tid før de virkelig forstår hva som har skjedd. Det kan derfor være viktig å gi ungdom støtte og hjelp over tid (Borge, 2018; Brevig, 2023).

3 Metode

3.1 Forskningsdesign

For å utforske hvordan sosialarbeiderne i skolen arbeider med å ivareta ungdom i sorg, har vi valgt å gjennomføre en empirisk studie gjennom kvalitativt utforskende dybdeintervju der vi har fokus på informantenes opplevelse og meningsdannelse (Stokken et al., 2022; Tjora, 2021, s. 27). For å få god innsikt i sosialarbeiderens arbeidsmetoder, erfaringer og holdninger rundt temaet har vi sett på dybdeintervju som et hensiktsmessig valg. Det er viktig å være klar over at informasjonen vi får fra sosialarbeideren er deres subjektive oppfatning. Ved å bruke en semistrukturert intervjuguide, får informantene muligheten til å reflektere over spørsmålene. Dette er en metode som er utformet for å skape en åpen dialog som oppfordrer til dypere samtale om informantens har mye å dele (Tjora, 2021, s. 128).

Vi har i denne studien en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming. Fenomenologisk tilnærming vil si at man er ute etter informantens subjektive opplevelser, mens hermeneutisk vil si at man fortolker opplevelsene som blir fortalt (Dalland, 2020, s. 48). Vi leter med andre ord etter informantenes personlige opplevelser og fortolker dem i lys av vår egen forforståelse. Ved å bruke denne tilnærming har vi forsøkt å ikke la egne forforståelser og fordommer påvirke tolkningen, men holde informantenes opplevelser sentralt.

3.2 Utvalg

Vi har intervjuet tre personer fra tre ulike skoler med sosialfaglig utdanningsbakgrunn, hvor alle er ansatt som miljøterapeuter. Valget av å intervju ansatte med sosialfaglig bakgrunn tok vi basert på et ønske om å få frem viktigheten av sosialfaglig kunnskap i skolen. Da intervjuet vi to barnevernspedagoger og en sosionom med videreutdanning innenfor familierapi. For å finne informantene har vi brukt kommunens hjemmesider og nettsiden «google.com» for å finne ut hvem som har sosialarbeidere ansatt i skolen. I starten opplevde vi det utfordrende å finne skoler som har sosialarbeidere. Vi synes også det var krevende å finne kontaktinformasjonen til sosialarbeidere i motsetning til lærere, og opplevde at vi fikk lite svar når vi tok kontakt via e-post. Flere av de vi kontaktet som responderte mente at de hadde for lite kunnskap og erfaring rundt temaet og derfor ikke ønsket å stille til intervju.

Utvalgsstrategien vår gikk ut på å finne informanter som har kunnskap eller tanker rundt hva det betyr å ivareta ungdom i sorg. For å gjøre dette har vi stilt spørsmål om hvem som har erfaring med temaet for å avklare hvem vi ønsket å intervju. Deretter satt vi igjen med tre forskjellige informanter. Disse informantene har gitt oss mye varierte refleksjoner og tanker rundt temaet, som er viktig for å svare på studiens problemstilling. For vår datainnsamling valgte vi å gjennomføre individuelle dybdeintervju, og på grunn av lang reiseavstand mellom oss og informantene valgte vi å gjennomføre dem over zoom. Når man gjennomfører videomøte kan det oppstå ulike utfordringer som for eksempel nettverkstilkoblinger, lyd eller andre ting, dette var noe vi ikke opplevde. Allerede etter det første intervjuet satt vi igjen med mye kunnskap, og kunne bruke disse erfaringene til å justere på intervjuguiden til de neste intervjuene. Dette gjorde også at vi ble tryggere på oss selv i gjennomføringen. Alle tre intervjuene ble, med samtykke av informantene, tatt opp og transkribert slik at vi var sikre på at all informasjonen ble med, samtidig som at vi hele tiden konsentrerte oss om samtalen og ikke på å ta notater. Varigheten på intervjuene var relativt jevn og varte mellom 40-50 minutt.

Informant	Utdanning	Dato	Tid
1	Barnevernspedagog	17.03.23	49 min
2	Sosionom og familierapeut	23.03.23	43 min
3	Klinisk barnevernspedagog og familieveileder	23.03.23	40 min
Totalt			132 min

3.3 Analyse

Innsamlet datamateriale er transkribert og kodet manuelt. På grunn av valgt intervjumetode har vi brukt lydopptak for å gjøre det lettere å transkribere i ettertid. Materialet ble da fullstendig transkribert slik at det ble mest mulig detaljert. Informantenes dialekt ble omgjort til bokmål for å sikre anonymiteten, samt valgte vi å ta med muntlig tale og viser til tenkepauser underveis. Det var vanskelig for oss å vite hva som er hensiktsmessig detaljeringsnivå, og derfor har vi vært mer detaljert i transkriberingen slik at vi heller eventuelt kunne regulere analyseringen senere. For oss var det sentralt å ta med tenkepauser i transkriberingen, slik at vi synliggjør at informantene enten er usikre eller leter etter ord.

Det ble laget totalt 339 empirinære koder som er med i utvalget, dette ble gjort ved en induktiv tilnærming. Disse kodene ble delt inn i seks ulike kategorier, og ble kategorisert inn i tre hovedgrupper basert på forskningsspørsmålene. De tre hovedtemaene som ble brukt var “relasjon”, “mestring” og “nettverk”. Analysen er inspirert av SDI-modellen. Dette er en strategi drevet av nysgjerrighet som utgangspunkt, hvor man har kritisk holdning til utvalgt teori (Tjora, 2021, s. 20). Det betyr at vi hadde både deduktiv og induktiv tilnærming gjennom hele analyseprosessen.

3.4 Etiske vurderinger

God forskningsetikk innebærer å utføre forskning slik at man ivaretar forskningens integritet, kvalitet og tillit, samtidig som man tar hensyn til etiske aspekter ved å forske på hvordan sosialarbeiderne jobber. Informantene signerte NSDs samtykkeskjema i god tid før intervjuet. Dette skjemaet informerer om informantenes rettigheter før og etter intervjuet. Her skrev de også under på godkjenning av bruk av lydopptak, det var noe vi også informerte om i starten av hvert intervju før opptakene startet. Dette ble gjort for å sikre tillit og trygghet hos informantene. Alle tre informantene skrev også under på at de kunne bli gjenkjent i teksten, men vi har likevel valgt å anonymisere dem på grunnlag av den sårbare gruppen de jobber med.

3.5 Kvalitet

Kvaliteten på forskningen er avhengig av de valgene som tas i forskningsprosessen og påvirker i hvilken grad den kan anses som pålitelig. Kvaliteten kan diskuteres i forhold til validitet og reliabilitet (Tjora, 2021, s. 259). I forhold til valg av informantene la vi vekt på relevant utdanning og arbeidserfaring for å styrke validiteten av studiet. Sosialarbeidere i skolen jobber ikke konkret med temaet “Ungdom i sorg”, som kan føre til en svakhet i å ikke få like konkrete svar, men vi tenker at de jobber på en sentral arena som gjør at de har kunnskap om temaet.

Vi hadde gjort oss noen tanker i forkant av intervjuene i forhold til bruk av zoom, og stilte oss kritiske til at vi ikke fikk et helhetsinntrykk av intervjuobjektene. Allerede i det første intervjuet ble vi oppmerksomme på kontoret til sosialarbeideren, da dette ble filmet og vist til oss. På grunn av denne hendelsen ønsket vi videre å be de andre sosialarbeiderne om å gjøre

det samme slik at vi kunne se med egne øyne hvordan de ulike samtalerommene kunne se ut. Vi diskuterte om vi skulle sende intervjuguiden i forkant av intervjuet, men valgte å ikke for å hindre informantene i å lage svar på forhånd, slik at vi får mer genuine svar.

Gjennom intervjuguiden har vi valgt å legge vekt på åpne spørsmål som skal gi informantene rom for å gi mer utfyllende og detaljerte svar. Ved å bruke intervjuguiden som en mal for intervjuene opplevde vi at noen av informantene kunne nærmest snakke seg gjennom intervjuguiden uten å trenge de direkte spørsmålene. Vi lot da informantene gjøre det, men ville etterpå prøve å si for eksempel «... du nevnte noe om nettverk, kan du si noe mer om det?». Dette gjorde at vi kunne være gode lyttere og få med oss informasjonen, men samtidig har trygghet i intervjuguiden og leve oss på hvis vi trengte det. Sett i motsetning der informanten kunne trenge direkte spørsmål fra intervjuguiden der de ville føle på en trygghet i å bruke intervjuguiden slavisk (Tjora, 2021, s. 160).

4 Funn

For å få kunnskap og bedre forståelse av hvordan sosialarbeideren bidrar til å ivareta ungdom i sorg, vil vi her presentere hovedfunnene i intervjuene. Vi deler disse funnene inn i tre delkapittel der det første tar for seg hvor viktig det er med relasjonsarbeid i arbeid med unge. I det andre delkapittelet vil vi ta for oss sosialarbeidernes møte med ungdom og mestring, mens det tredje viser til hvordan nettverket kan være til hjelp i en sorgprosess.

4.1 Relasjon

I intervjuene blir begrepene relasjon og tillit trukket frem som svært sentralt, og hvordan man kan gi rom for å snakke om vanskelige ting. Informantene legger vekt på at relasjonen mellom elev og sosialarbeider bygges opp gjennom de daglige møtene på skolen. De forteller om viktigheten av å være synlig for elevene, både ute i friminuttene og i gangene. Det er ofte i disse situasjonene de skaper en god relasjon. Når vi snakker mye om sorg med sosialarbeiderne nevner flere at relasjon er svært sentralt for å komme inn til den enkelte elev.

For at man skal vise seg sårbar og åpne seg opp for fremmede, kreves en viss tillit. Og tillit opparbeider man seg ved å bygge relasjon. Derfor er det også helt essensielt at man skaper et trygt rom hvor relasjonen kan etableres.

Vi opplevde at informantene synes sorg er et vidt begrep. De forteller at gjennom møte med ungdom, møter de ungdommer med ulike sorgopplevelser. Sorg over å ha mistet noen, kjærlighetssorg, skilsmisse, tap av drømmer og sorg over det livet de fikk. De er bevisste på at sorg ikke er konstant over lengre tid, den kan komme og gå der den i noen perioder er tyngre å bære og noen dager tenker de ikke på det.

Men bare det å være en samtalepartner, hvor de kan få lov å snakke om følelser, være lei seg, sint ... Det å få lov til det uten at man tar oppmerksomheten til hele klassen, eller at læreren må bruke 20 minutter av timen på et grupperom fordi de har det vanskelig

En annen informant viser til viktigheten av sosialarbeideren som lavterskeltilbud hos ungdom, og at dette er noe ungdommene selv ønsker. De opplever at man enklere kan bygge en relasjon ved å være lett tilgjengelig. Man trenger ikke nødvendigvis å få veldig mye ut av det, men at man har en person som bare kan være der og ta imot det ungdommen har å si.

Veldig mange av dem sier at det hjelper veldig mye å bare få snakke, og så kan de gå ut med lettere hjerte. Det er ikke det at jeg sitter på løsningen, men at jeg bare kan være der og ta imot. Så har man muligheten til å komme tilbake igjen.

Informantene forteller også at lærerne kjenner elevene sine godt og kan ved hjelp av en sosialarbeider få en bedre forståelse av hvorfor eleven gjør som den gjør. Ved å dele kunnskapen mellom flere profesjonsutøvere vil det gi bedre mulighet til å forstå den enkelte elev. Hvordan de finner tid til å bygge relasjonene er veldig varierende, og de har flere ulike arbeidsmetoder for å gjøre nettopp dette. Noen bruker brettspill og gåturer, og kan tilby elevene kakao, te eller godteri slik at de skal føle seg mer velkommen. Og bruker disse tingene for å åpne opp for prat. Når vi snakket om relasjonsbygging, spurte vi informantene om de hadde noen tanker om hvordan miljøet kan virke inn. Svarene vi fikk da var veldig varierende, og en av de mente at det ikke var så viktig hvordan det så ut.

Du trenger ikke ha så mye ting for å få det trivelig og for at folk skal føle seg velkommen. Det går mer på deg som person. Det gjør ikke noe om det ser fint ut, men det er ikke det som burde være den første prioriteringen. Det er om du har varmeapparatet på, og om du møter folk med hjertet.

De viser her hvor viktig det er å være imøtekommende og være et menneske i møte med blant annet sørgende. Selv om personen også peker på at det er fint å ha ting på veggene sine, er det ikke det som er viktigst. Men det kan bidra til at man kan ha ting å snakke om, som personen også viser til når det gjelder å få personen inn i en samtale igjen dersom eleven blir ukonsentrert.

Sett under ett, er det tydelig at relasjon er en avgjørende faktor i arbeid i sorg.

Hovedmomentene som kommer frem for å bygge relasjon og tillit er å være synlig for

elevene, skape et trygt rom og at man må møte folk med hjertet. Sosialarbeideren er sett på som et lavterskeltilbud for elevene, og de bruker ulike arbeidsmetoder for å bygge trygge relasjoner. Informantene ser på sorg som et vidt begrep, som er viktig å ta hensyn til i slikt arbeid.

4.2 Mestring

Analysen viser at sosialarbeiderne opplever ungdomstiden som svært krevende, mye stress og press med skolearbeid og i vennegjengen. Det kommer frem i funna at sosialarbeideren også ofte må jobbe med å snu fokuset til ungdommen, slik at man kan finne en balanse mellom det som er tøft og å finne det som kan være positivt.

Det handler kanskje om å fokusere på og finne områdene som ungdommen er god på, og bygge opp under det. Jeg er veldig opptatt av å ha en slags balanse i samtalen min. Det skal ikke bare handle om det som er kjipt, vi skal snakke om det som går bra også.

En annen informant forklarer også at man må være fleksibel i arbeid med ungdommen. Det er viktig å finne ut hva som er viktigst for den enkelte ungdommen, slik at man kan legge til rette og bygge opp under det. Og at det finnes flere måter å gjøre dette på.

Jeg tenker for eksempel bare det at eleven kommer seg på skolen, og anerkjenne at det er det man klarer nå, eller at man får med seg et minutt av en undervisning, så er det kjempefint også. Og det med skoleprestasjoner er bare å legge på is ... hvis de ikke selv er veldig opptatt av det da. Da er det jo noe annet.

Dette sitatet viser oss hvordan sosialarbeideren er opptatt av å møte ungdommen på en anerkjennende og støttende måte, hvor man tar hensyn til den enkelte unges behov og interesser, som igjen kan bidra til deres motivasjon og mestring.

Jeg tror fokuset hos ungdom og mestring ligger veldig mye på det med skoleprestasjoner, ha mange venner og status blant venner.

Her viser en av informantene oss hva mange ungdommer ser på som viktig. Det kan indikere at ungdom opplever en viss grad av press og forventninger knyttet til disse områdene. Derfor kan det også være krevende å fokusere på andre områder av mestring og utvikling, som for eksempel det emosjonelle. Der det for noen kan være viktig å ha mange venner, vil det for andre være viktig å prestere bra på en skoleoppgave. En av informantene snakker mye om viktigheten av å anerkjenne små steg i prosessen.

Det er som om at vi kan ta små skritt, så er det to skritt frem og ett tilbake. Også er det helt mikroskopiske skritt, som de kanskje ikke ser selv, men at du ser dem. Så må du forstørre det som de får til.

Flere av informantene påpeker at sorgprosessen er forskjellig fra person til person, og kan variere i løpet av ulike tidsperioder. Det kan være perioder hvor ungdommen føler at de håndterer sorgen godt, mens det senere kan oppstå perioder hvor de føler seg overveldet og ikke klarer å takle den på samme måte som før.

Jeg tror at det å jobbe med sorgen vil være et litt sånn sporadisk arbeid, hvor man må i perioder intensivere, kanskje samtale og tilpasning. Også i andre perioder så går det kanskje bedre, fordi man ikke tenker så mye på det. Og da fungerer hverdagen noenlunde

Her forteller informanten oss at arbeid med sorg ikke nødvendigvis er en kontinuerlig prosess, men at det kan være veksling mellom å bearbeide sorgen og å leve videre. Videre nevner informanten at det kan være behov for tilpasning og samtaler i perioder med intensivt sorgarbeid, mens i andre perioder kan det være mindre behov for det.

Hovedmomentene som kommer frem for at ungdommen skal oppleve mestring, må man styrke ressursperspektivet, samtidig som man må være fleksibel i arbeidet. Det er viktig å se

på sorgprosessen som varierende, og finne en balanse mellom å bearbeide sorgen og å leve videre.

4.3 Nettverk

Gjennom analysen var det klart at informantene opplevde ulike utfordringer i å arbeide med ungdom i sorg på skolearena. Vi snakket mye om hvilke muligheter sosialarbeiderne føler at de har til å blant annet fange opp elever og jobbe sammen med familier om ungdommen. På noen måter går dette veldig mye under tid og ressurser. Hvor mye tid man har til disposisjon er nokså varierende hos alle sosialarbeiderne, og det er flere faktorer som er med på å si noe om hva man kan bruke tiden sin på. En ting som går igjen hos de vi snakket med, er mangel på tid i forbindelse med hvor mange elever det er på skolen.

Jeg styrer jo arbeidstiden min selv ... selv om jeg jobber 08-16 så styrer jeg hva jeg putter inn der ... i perioder har jeg mye tid, andre perioder er det veldig trøkk. Da må jeg prioritere litt, men da handler det om hvor alvorlig det er.

Vi ser at informantene er positive til bruk av nettverk rundt ungdommen, samtidig som tid er en gjennomgående utfordring for å få det til. Det kommer også frem at informantene prøver å ivareta ungdommens ønsker om å koble på flere.

Det blir jo først og fremst å avdekke om ungdommen ønsker noen flere. Om man skal snakke med flere ... Det blir litt avklaring i forhold til hvem du har rundt deg. Hvem er det du opplever du kan prate med hjemme..

Samtidig kommer det opp i en av intervjuene at den ene skolen har 1000 elever å forholde seg til, med en sosialarbeider. Og at dette kan være krevende i noen perioder der man må prioritere hvem som får trefftider, og hvor mye tid man kan sette av til samtaler i løpet av en uke, hvor de må prioritere hva det handler om og alvorlighetsgraden. En av sosialarbeiderne forteller også om utfordringer i forbindelse med undervisningstid.

Hos enkelte elever kan stort fravær i undervisning være krevende i perioder hvor ting er vanskelig, og derfor er jeg opptatt av å ikke bruke for mye av tiden til elevene. Derfor setter jeg kanskje heller av god tid istedenfor å møtes ofte, slik at man ikke stjeler mye undervisning.

Informantene opplever også at de ofte prøver å koble på familien for å få en bedre oversikt over situasjonen, og for å ivareta relasjonen blir det stort sett gjort i samarbeid med eleven selv.

Jeg prøver så langt det går å ivareta ungdommens egne ønsker, men om jeg blir veldig bekymret så kan jeg uttrykke det og vise at jeg ønsker å koble på foreldre.

Her viser informanten betydningen av å samarbeide med forskjellige aktører i ungdommens liv. De mener at det å ha et nettverk av støttende personer kan hjelpe ungdommen til å håndtere utfordringer og lykkes i livet.

Når vi snakket om å koble på nettverket, ønsket vi også å undersøke om informantene hadde noen tanker om hvilke utfordringer som kunne komme med å jobbe på denne måten. Svarene vi fikk gikk ut på at det kan være både positivt og negativt, men at det ligger i fokuset.

Jeg liker best å se på relasjonene som ungdommen har, og ikke hvor mange man har rundt seg. Men fokusere på at man kanskje heller har en god, støttende venn som man kan snakke med. Da spiller det ikke noen rolle hvor mange man har, så lenge man har den ene.

Det kommer frem her at nettverksarbeid kan være en god metode å bruke for å sette lys på de gode personene man har i livet, og understreke det istedenfor å fokusere på den som har gått bort. En av informantene forteller om viktigheten av å se hele ungdommen, der faktorer i hjemmet kan være med på å dyrke sorgen.

I noen tilfeller så kan det hende at ungdommen kanskje ikke bærer den tunge sorgen i utgangspunktet, men at det er en sorg som blir dyrket veldig hjemme.

Informantene forteller om at de ofte ser på nettverket rundt elevene, men at dette ikke alltid blir bevisstgjort for elevene selv. Hovedmomentene som kommer frem, er at nettverksarbeid kan være en god strategi fordi det kan gi støtte og ressurser fra viktige personer. Vi ser at en utfordring med nettverk hos ungdom i sorg, kan være at nettverket påvirker sorgprosessen negativt. I den form at hjemmet kan være med å dyrke sorgen.

5 Diskusjon

For å svare på problemstillingen: "Hvordan kan sosialarbeideren i skolen bidra til å ivareta ungdom som går gjennom sorg?" har vi utformet tre forskningsspørsmål. Disse forskningsspørsmålene undersøker hvordan sosialarbeideren arbeider med relasjonsbygging, hvordan sosialarbeideren bidrar til mestring og hvordan nettverksarbeid kan brukes som hjelpemiddel hos ungdom i sorg.

5.1 Arbeidsmetoder for relasjonsarbeid hos ungdom i sorg

I det første forskningsspørsmålet undersøker vi hvordan sosialarbeideren arbeider med relasjonsbygging for å ivareta ungdom i sorg. Funnene viser at en god relasjon er viktig for å skape åpenhet og tillit. Relasjon er selve grunnmuren i møte med nye mennesker og burde være første prioritet (Svalastog et al., 2019).

Funnene viser at det er mangel på tid, og at sosialarbeiderne ofte må avgjøre ut ifra alvorlighetsgrad. Selv om tid er avgjørende for å skape en god relasjon (Spurkeland, 2020), vil det si at sosialarbeideren står i et etisk dilemma og må utøve skjønn (FO, 2019). Hvilke elementer som avgjør at en situasjon er mer alvorlig enn en annen, er opp til sosialarbeideren å vurdere ut ifra Fos yrkesetiske grunnlagsdokument. Hvor man må ta hensyn til blant annet lovverk, rammeverk og profesjonell autonomi. Man kan sette spørsmål til om dette er noe sosialarbeideren kan gjøre på egenhånd. Man må være bevisst på at sosialarbeiderens bakgrunn og erfaringer kan virke inn i utøvelsen av skjønn (FO, 2019).

Funnene viser at det viktigste er «å møte folk med hjertet», i situasjoner der ungdommen skal uttrykke seg fritt må også omgivelsene rundt føles trygge. Viktige momenter for å bygge en god relasjon er varme og empati i møte med mennesker (Spurkeland, 2020). Ved første møte vil de gjerne være på rommet for å titte og se seg om, før de neste gang kanskje åpner seg opp for samtale (Øhlckers et al., 2020).

Samtidig viser funnene våre at det å være lett tilgjengelig vil bidra til å bygge en god relasjon, da det viser at man er til stede for å hjelpe når det trengs. Sosialarbeiderens rolle i skolen

handler om trygghet og tilgjengelighet (Oddekalv, 2022). Det kan skape en følelse av trygghet og tillit til elevene og deres familier, som igjen kan bidra til at de er mer villige til å åpne seg. Når man har en god relasjon basert på tillit og respekt, vil det ofte være lettere for elevene å ta kontakt når de trenger hjelp. Dette kan bidra til å forebygge problemer og skape en mer støttende og inkluderende skolekultur. Sett opp imot om sosialarbeideren ikke er lett tilgjengelig kan det føre til at man bygger høyere terskel for å be om hjelp, og bærer sorgen alene.

Det kommer frem i funnene at sorg er et vidt begrep, hvor man møter elever med ulike sorgopplevelser. I møte med disse elevene er det viktig å ha kunnskap om de ulike formene sorg kan vise seg som. Hvordan man skal håndtere sorgen på finnes det ingen fasit for, men det er viktig å gi tid og vise forståelse for hvordan det treffer den enkelte (Eide & Nordenhof, 2014). Dette kan kobles til relasjonsarbeid da det kan styrke at eleven føler seg sett og forstått.

For å svare på forskningsspørsmålet “Hvilke metoder bruker sosialarbeideren for å bygge relasjoner og støtte ungdom i sorg?», ser vi at det viktigste for å bygge en god relasjon er å møte ungdommene med hjertet. Samtidig viser funnene at lett tilgjengelighet og riktig kunnskap vil være med på å bygge trygghet og tillit.

5.2 Mestring hos ungdom som opplever sorg

Gjennom vårt andre forskningsspørsmål undersøker vi hvordan sosialarbeideren kan bidra til mestring hos ungdom i sorg. Funnene viser at det er varierende forhold av hva som er viktig i ungdommers liv, og at man må ha dette i fokus hos den enkelte. Mestring er en viktig faktor for å kunne håndtere ulike situasjoner i livet, og det er individuelle faktorer som spiller inn på hvordan man håndterer vanskelige situasjoner (Eide & Nordenhof, 2014; Grøholt et al., 1998; Oterholt & Haugen, 2015).

Funnene tar frem at skoleprestasjoner og venner er viktige hos mange ungdommer, og at man er mye preget av stress og press. Her viser vi også til funnene som sier at man må finne områdene som ungdommen er god på og bygge opp under det. Ungdomstiden er en tid som er utfordrende nok fra før og er preget av økt sensitivitet, emosjonelle forstyrrelser og

impulsivitet (Andersen, 2014; Brevig, 2023; K. E. Bugge et al., 2018; Langaard, 2018; Skårderud et al., 2018). Det er en tid hvor hjernen fremdeles er i utvikling. Man kan ha behov for noen som bidrar til å belyse mestring som man selv ikke anerkjenner.

Samtidig viser funnene at man i perioder kan føle på mestring i sorg fordi man ikke tenker så mye på den, mens i andre perioder kommer den tilbake. Det viser til viktigheten av å være fleksibel og tilpassende med ungdommen, og møter dem i det som er viktig å snakke om nå. Man har forståelse for at det i perioder går veldig bra, også kan sorgen komme igjen på et senere tidspunkt. I funnene ser vi at dette blir en veksling mellom å bearbeide sorgen, og å leve videre. Dette handler om å se på sorgen som en individuell prosess og at det ikke finnes en fasit på hvordan man skal sørge (K. E. Bugge, 2009). Sorgen kan også bli påvirket av ulike faktorer rundt ungdommen, slik som for eksempel bakgrunn, sosial situasjon og samfunnet den lever i (A. Dyregrov & Lytje, 2021).

Funnene viser at sorg er noe som kan bli dyrket i hjemmet. Hvor det i slike tilfeller er viktig å skape denne balansen som sosialarbeiderne snakker om, og skape et frirom for elevene til å snakke om det de ønsker. Dersom sorgen blir dyrket veldig mye hjemme, kan skolen bli det stedet hvor man kan fokusere på å mestre andre viktige ting. Slik at man ikke tenker for mye på sorg. Dette kan kobles til hva som blir sagt om å vise til de små skrittene man mestrer i hverdagen, og finne en balanse mellom å snakke om det som er fint og det som er vanskelig. Toprosessmodellen er ikke en modell som blir direkte nevnt av informantene, men man kan se at deres arbeidsmetoder henger mye sammen med denne modellen. Det vi snakker om her er at man gir rom for både følelsesmessig og praktisk mestring, som er en måte å gå nær, men også ta pause fra sorgen. Dette gjør at man bedre håndterer situasjonen og tilpasser seg den nye hverdagen (Kristensen et al., 2021).

Her ser vi at det er viktig å ta hensyn til individuelle faktorer når det kommer til mestring av sorg, særlig i ungdomstiden. Det er viktig å gi rom for støtte og hjelp fra andre, samtidig som man konfronterer tapet og aksepterer situasjonen. Det er også viktig å finne balansen mellom å snakke om sorgen og det positive i livet nå. For å svare på forskningsspørsmålet «Hvordan kan sosialarbeideren bidra til mestring hos ungdom som opplever sorg?», blir sosialarbeideren en person som kan være støttende i samtale om sorg, men vil ha mulighet til å løfte opp og styrke det som ungdommen mestrer i livet.

5.3 Nettverksarbeid i arbeid med ungdom i sorg

I siste forskningsspørsmål ser vi på hvordan nettverksarbeid kan brukes som hjelpemiddel i arbeid med ungdom i sorg. Fra funndelen ser vi at nettverksarbeid kan være en god strategi da det kan belyse støtte og ressurser hos andre viktige personer, samtidig som det kan være utfordringer med det. I denne delen skal vi se nærmere på arbeid med nettverk.

Funnene viser at sosialarbeiderne vil fokusere og se på nettverket rundt eleven, enten det er direkte eller indirekte kartlegging. Familie og venner kan være en god ressurs i sorgprosessen, selv om det også kan være utfordringer med det. I funndelen ser vi at sosialarbeideren må være oppmerksom på å inkludere ungdommen i avgjørelsen med å koble på nettverk. Avgjørelsen innebærer om det er noe ungdommen selv ønsker og hvem som skal kobles på. Det er viktig å se hele eleven og forstå hvordan nettverket påvirker sorgprosessen. Funnene våre viser at sorgen kan være med å bli dyrket hjemme, og dermed kan det være nødvendig å utvide nettverket for å hjelpe eleven med å håndtere sorgen. Det kan i enkelte tilfeller være utfordrende for familien å følge opp, da de også kan være preget av sorgen (K. Dyregrov, 2007).

Funnene legger også vekt på at nettverket kan bidra til mestring, i form av at man føler seg mindre ensom og føler på økt selvfølelse og selvtillit. I situasjoner hvor man har mistet en viktig person i livet sitt kan det også medføre utfordringer i arbeid med nettverk, da det kan bringe minner om den man har mistet. Det kan gjøre at man tenker på den som man mister fordi man gjerne skulle hatt den i nettverket. Likevel peker sosialarbeiderne på at nettverksarbeid vil være mest positivt, og at det handler om hvilken innstilling man setter seg.

Informantene legger vekt på at det er relasjonene i nettverket som har hovedfokus i et slikt arbeid og ikke antall personer man har rundt seg. Dette kan også være med på å belyse de man fremdeles har i livet sitt, istedenfor den som ikke er en del av det lengre. Man forsøker å snu fokuset til ungdommen. De ulike relasjonene vil påvirke sorgprosessen og ungdommen på forskjellige måter (E. Larsen, 2022). Dette kan tolkes som at noen mennesker i nettverkes kan styrke på ulike måter, mens andre kan ha en negativ effekt i en sorgprosess. Nettverksarbeid omfatter ikke bare nettverk av personer i familien, men også andre instanser i kommunen (Helsetilsynet). Samtidig er mange foreldre usikre på hvordan de kan støtte de unge, og det kan derfor være behov for veiledning på dette punktet. Dette kan inkludere samarbeid med

skolen, eller andre støttepersoner i elevens omgangskrets. På denne måten kan nettverksarbeid bidra til å gi en helhetlig støtte til eleven i sorgprosessen (Hesjedal, 2017).

Oppsummerende for å svare på forskningsspørsmålet: «Hvordan kan nettverksarbeid brukes i arbeid med ungdom i sorg?», ser vi at det kan bli brukt for å støtte og belyse viktige personer hvor man tar utgangspunkt i relasjonene i nettverket. Samtidig som man kan koble på andre instanser i kommunen ved behov.

6 Konklusjon

Gjennom studien har vi sett på hvordan sosialarbeideren i skolen kan bidra til å ivareta ungdom i sorg. Problemstillingen ble definert av sorg som en naturlig del av livet og ungdomstiden som krevende periode i utviklingen. Hvor en kombinasjon av disse kan gjøre det enda mer utfordrende, og gi økt behov for veiledning og støtte. Ved å studere hvordan sosialarbeidere i skolen kan bidra til å ivareta ungdom som går gjennom sorg, kan det si noe mer om viktigheten av å ha riktig kunnskap i møte med sårbare mennesker. Denne kunnskapen kan være svært aktuell for alle ansatte i skolen, samtidig som det kan være til hjelp for sosialarbeidere. Om vi løfter studien opp på et mer organisatorisk og politisk nivå, vil den kunne bidra til økt bevisstgjøring rundt viktigheten av sosialarbeidere i skolen.

I diskusjonen blir det tydelig at man møter på utfordringer knyttet til hvem som skal på trefftider i hektiske perioder. For å løse dette problemet må sosialarbeiderne utøve skjønn og ta avgjørelser basert på hvilke utfordringer som er mest akutte eller alvorlige. I slike situasjoner må man veie avgjørelsene ut ifra blant annet lovverk og profesjonell autonomi (FO). Til tross for dette ser vi at tilgjengelighet og riktig kunnskap, i kombinasjon med omsorg, vil bidra til å skape trygghet og tillit i relasjonsarbeid med ungdom. Som sosialarbeider viser studien at man vil være støttende i samtaler om sorg, samtidig som man vil ha mulighet til å fremme og styrke ungdommens mestringsstrategier i livet. Samtidig ser vi at nettverksarbeid kan benyttes for å belyse gode relasjoner i ungdommens liv, og koble på andre kommunale instanser ved behov. Det kommer tydelig frem i funnene at tid og ressurser er vesentlig for å på best mulig måte ivareta alles behov.

Konklusjonsmessig for å svare på studiens problemstilling «Hvordan kan sosialarbeideren i skolen bidra til å ivareta ungdom som går gjennom sorg?», kan vi se at både relasjonsarbeid, mestring og nettverk er sentrale momenter for å ivareta ungdom som sørger. Det kommer frem at sosialarbeideren med kunnskap og erfaring som profesjonsutøver, kommer i posisjon til å møte elevenes behov. Man kan hjelpe ungdommen til å finne en balanse mellom å konfrontere tapet, og leve videre med sorgen. For eksempel ser vi i funnene at sorg kan bli forsterket eller dyrket i hjemmet, og gjennom sosialfaglig kunnskap og erfaring vil en sosialarbeider kunne anerkjenne eleven som et komplekst individ som blir påvirket av omgivelsene rundt.

Ved å ha gjennomført denne studien ble vi nysgjerrige på det funnene viser om at sorgen kan bli dyrket i hjemmet. Dette kunne vært interessant å studere nærmere for å se hvor stor påvirkning det har for sorgprosessen til den enkelte. Samtidig ser vi det som interessant å studere sorg dyrket i hjemmet opp mot sorg som ikke blir sett hjemme.

7 Bibliografi

- Andenes, E. & Dahl, S. L. (2022). Oppfølging av foreldre med vansker knyttet til psykisk helse og/eller rus på forsterket helsestasjon: Hva har bidratt til mestring av foreldrerollen?: Supporting Parents Struggling with Mental Health- and/or Drug Problems: What Promotes Their Coping as Parents? *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 19(4), 226–236. <https://doi.org/10.18261/tph.19.4.3>
- Andersen, E.-M. (2014). *Sorg i sykdomstid*. 1–119.
- Borge, A. I. H. (2018). *Resiliens: Risiko og sunn utvikling* (3. utg.). Gyldendal.
- Brevig, A. N. (2023, 25. mars). *Slik fikk Håkon (11) hjelp med sorgen etter han mistet pappaen sin*. NRK. https://www.nrk.no/innlandet/slik-fikk-hakon-_11_-hjelp-med-sorgen-etter-han-mistet-pappaen-sin-1.16344682
- Bugge, K. (2006). Støtte til mestring i sorg for barn, ungdom og deres familier. *Skriftserien*, 98–98.
- Bugge, K. E. (2009). *Barn og ungdom som sørger: Faglig støtte til barn og ungdom som opplever alvorlig sykdom eller død i nær familie*. Fagbokforlaget. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012062606076
- Bugge, K. E., Grelland, E. & Schrader, L. (2018). *Ungdom og sorg*. 1–35.
- Christensen, H. & Godø, H. T. (2021). Tverrprofesjonelt samarbeid i skolen: Lærerens forståelse av egen kjernekompetanse. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 105(1), 17–28. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2021-01-03>
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utgave.). Gyldendal.
- Duesund, L., Stray, J. H. & Bjørnestad, E. (2014). Uro i skolen. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 98(3), 149–151. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2987-2014-03-01>
- Dyregrov, A. & Lytje, M. (2021). *Håndbok i barns sorg* (1. utgave.). Fagbokforlaget. [https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:999920138390402202"&mediatyp= bøker](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)
- Dyregrov, K. (2007). *Sosial nettverksstøtte ved brå død: Hvordan kan vi hjelpe?* Fagbokforl. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2018072507177
- Eide, G. & Nordenhof, I. (2014). *Fellesskap og ferdigheter: Veier til mestring i barne- og ungdomsgrupper*. Fagbokforl. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2021072248675
- Fevang, M. (2007). *Unge etterlatte ved selvmord*. 1–98.
- FO. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument*. <https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Fyrand, L. (1992). *Perspektiver på sosialt nettverk*. Universitetsforlaget. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007110504065
- Fyrand, L. (2016). *Sosialt nettverk: Teori og praksis* (3. utg.). Universitetsforl. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2020050848599
- Grøholt, B., Sommerschild, H. & Gjørnum, B. (1998). *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. Tano Aschehoug. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008090300056
- Halvorsen, T. (2006). *Miljøarbeid: Teori og praksis* (2. utg.). Fagbokforl. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013071008131
- Helgesen, T. Z. & Kruse, E. L. (2013). Med skolen som arena. *Rus & samfunn*, 7(4), 34–37. <https://doi.org/10.18261/ISSN1501-5580-2013-04-13>
- Helsetilsynet (Red.). (2008). *Behov for bedre styring og samordning av tjenester til utsatte barn*.

- https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/tilsynsmelding/2008/styring_samordning_tjenester_utsatte_barn.pdf
- Hesjedal, E. (2017). Tverrprofesjonelt samarbeid i ansvarsgrupper for utsette barn i lys av etisk fordring og instrumentalistisk mistak. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 101(4), 304–314. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2017-04-03>
- Klefbeck, J. (2003). *Nettverk og økologi: Problemløsende arbeid med barn og unge* (2. utg.). Universitetsforl. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2009050800085
- Kristensen, P., Dyregrov, A. & Dyregrov, K. (2021). *Sorg og komplisert sorg* (1. utgave.). Fagbokforlaget. [https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:999920149482002202"&mediatype=bøker](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)
- Langaard, K. (2018). *Profesjonelle samtaler med ungdom: Et utviklingsfremmende perspektiv*. Gyldendal. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2020070848413
- Larsen Damsgaard, H. & Heggen, K. (2010). Læreres vurdering av egen utdanning og videre kvalifisering i yrket. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 94(1), 28–40. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2987-2010-01-04>
- Larsen, E. (2022). *Miljøterapi med barn og unge: Organisasjonen som terapeut* (4. utgave.). Universitetsforlaget. [https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:999920185695102202"&mediatype=bøker](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)
- Larsen, R. (1999). Nettverksmøtet – et kraftfullt virkemiddel. *rus & avhengighet*, 2(2). <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-2834-1999-02-16>
- Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*—Lovdata. (1998). https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringsloven#KAPITTEL_1
- Nordahl, T. & Manger, T. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Fagbokforl. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011101408123
- Oddekalv, J. F. (2022, 26. januar). *Miljøterapeuter har en viktig rolle i skolen*. <https://fontene.no/fagartikler/miljoterapeuter-har-en-viktig-rolle-i-skolen-6.47.847548.10d16eab4d>
- Olsen, A.-E. O. (2014). *Ungdom i sorg og krise, og tanker om å bli ivaretatt av skolen når krisen rammer*. 1–102.
- Oterholt, F. & Haugen, G. B. (2015). *Mening og mestring ved psykoselidelser*. Universitetsforl.
- Pubertet*. (2023. 02). NHI.no. <https://nhi.no/sykdommer/barn/vekst-og-utvikling/pubertet/>
- Røkholt, E. G. (2018). *Sorg* (K. Bugge, O. Sandvik, & H. Sandanger, Red.; 2. utg.). Fagbokforl.
- Schancke, V. (2012, 17. juli). *Skolen – en viktig arena for forebyggende og helsefremmende arbeid*. <https://www.forebygging.no/Artikler/2014-2012/Skolen-som-arena-for-helsefremmende-og-forebyggende-arbeid---sentrale-byggesteiner-i-en-lokal-skolestrategi/>
- Skårderud, F., Haugsgjerd, S. & Stänicke, E. (2018). *Psykatriboken: Sinn - kropp - samfunn* (2. utg.). Gyldendal.
- Sorg og tap*. (2020, 26. oktober). Kry. <https://www.kry.no/fakta-og-rad/mental-helse/sorg-og-tap/>
- Spurkeland, J. (2020). *Relasjonskompetanse: Resultater gjennom samhandling* (3. utgave.). Universitetsforlaget.
- Statsministerens nyttårstale*. (2019). Høyre. <https://hoyre.no/arkiv/statsministerens-nyttarstale/>

- Stokken, R., Andenes, E., Båtevik, F. O. & Folkestad, B. (2022). *Handbok for førstegongsforskaren: Den gode empiriske oppgåva i sosialt arbeid* (1. utgåve.). Fagbokforlaget.
[https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:999920305495702202"](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)
- Svalastog, A. L., Kristoffersen, N. J. & Lile, H. S. (2019). *Psykososialt arbeid: Kunnskap, verdier og samfunn*. Gyldendal. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2020042248620
- Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utgave.). Gyldendal.
- Ungdom i sorg*. (2008, 16. august). <https://www.aftenposten.no/norge/i/04WwM/ungdom-i-sorg>
- Vedeler, G. H. (2012). Familien som ressurs i psykososialt arbeid, del II. *Fokus på familien*, 40(1), 27–48. <https://doi.org/10.18261/ISSN0807-7487-2012-01-03>
- Voksne for Barn. (u.å.). Gode relasjoner til barn. *Voksne for Barn*. Hentet 19. februar 2023 fra <https://vfb.no/rad-og-tips/arkiv/hvordan-kan-du-som-voksen-skape-gode-relasjoner-til-barn/>
- Westh, F. (2006). *I dialog med familien*. Dansk psykologisk Forlag.
- Ødegård, M. (2014). Uro i skolen og den menneskelige væremåte. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 98(3), 203–212. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2987-2014-03-06>
- Øhlckers, L. R., Heradstveit, O. & Sand, L. (2020). *Ungdom og psykisk helse*. Fagbokforlaget.

Vedlegg 1 – intervjuguide

Oppvarmingsspørsmål 1: Navn, alder, utdanningsbakgrunn og stilling?

Oppvarmingsspørsmål 2: Hva er din rolle i forhold til temaet ungdom i sorg?

Oppvarmingsspørsmål 3: Hva tenker du det innebærer å ivareta ungdom?

Forskningsspørsmål 1: Hvordan jobber sosialarbeideren med relasjonsbygging for å ivareta ungdom i sorg?

Tema 1: Relasjon

Spørsmål 1: Hvorfor er det viktig med relasjonsbygging når man skal ivareta ungdom i sorg?

Spørsmål 2: Føler du at du har tid til å holde på med relasjonsbygging, og når eventuelt har du tid til det?

Spørsmål 3: Helt ny relasjon med en elev, som nylig har mistet noen?

Spørsmål 4: Hvordan jobbe relasjonsmessig når eleven viser motstand?

Spørsmål 5: Hvordan kan omstendighetene rundt dere være med å skape en god relasjon? - rom, atmosfære, pynt osv...

Forskningsspørsmål 2: Hvordan kan sosialarbeideren bidra til å oppnå mestring hos ungdom som opplever sorg?

Tema 2: Mestring

Spørsmål 1: Hva tenker du på når vi snakker om mestring blant ungdom?

Spørsmål 2: Hvordan jobber dere med at ungdommen skal klare å håndtere, minimere eller tolerere tapet?

Spørsmål 3: Hvordan kan skolen som arena være med å bidra til at ungdom i sorg opplever mestring?

Spørsmål 4: Hvordan kan dere legge til rette for at den enkelte ungdom kan gjenopprette mening og sammenheng i livet?

Spørsmål 5: Hvordan kan du som sosialarbeider la ungdom håndtere sine egne følelser?

Forskningsspørsmål 3: Hvordan kan nettverksarbeid brukes som hjelpemiddel i arbeid med ungdom?

Tema 3: Nettverksarbeid

Spørsmål 1: Hvilke tanker har du i forhold til å arbeide med nettverksarbeid når man jobber med ungdom i sorg?

Spørsmål 3: Kan størrelsen/omfanget på nettverket være med å påvirke sorgprosessen? - stort vs lite nettverk.

Spørsmål 4: Tenker du at nettverkskart kan være nyttig i en sårn prosess?

- Hvis ja, hvordan?

Spørsmål 5: Hvilke negative effekter kan nettverkskart ha i en sårn prosess?

Avslutningsspørsmål: Er det noe du ønsker å tilføye, som vi ikke har spurt om?

Noe du tenker er viktig å få fram?